Ulkoministeriö NEUVOSTORAPORTTI UM2021-00778

POL-30 Wong Hämäläinen Anna-Mari(UM) 24.06.2021

Asia
Ulkoasiainneuvosto 21.6.2021

Kokous
Ulkoasiainneuvosto 21.06.2021

21.6.2021 pidetyn EU:n ulkoasianneuvoston pääaiheet olivat Valko-Venäjä, Irak ja Latinalainen Amerikka. Lisäksi ulkoministerit keskustelivat Irakin ulkoministeri Fuad Husseinin sekä Valko-Venäjän opposition johtohahmo Svjatlana Tshihanouskajan kanssa. Kokouksen ajankohtaisaiheina olivat reagointi Hongkongin tilanteeseen, Belgrad-Pristina-dialogi, Turkki, Lähi-itä, Libanon, Mali/Sahel, Etiopia, Iran sekä EU-Venäjä-suhteet. Venäjä-keskustelussa korostui viiden periaatteen ja EU:n yhtenäisyyden tärkeys. Lisäksi kuultiin Ruotsin ulkoministerin vierailusta Jemeniin EU:n edustajana. Muissa aiheissa tuotiin esiin muun muassa parlamentaarikkoihin kohdistuneet kyberhyökkäykset.

Valko-Venäjän osalta päätettiin lisäpakotteiden asettamisesta 86 yksilöä ja yhteisöä kohtaan. Nostettiin esiin lentokiellon vaikutukset ihmisten välisten yhteyksien kannalta. Pakotteisiin liittyvää ehdollisuutta toivottiin tuotavan enemmän esille strategisessa viestinnässä. Keskusteluun Valko-Venäjän osallistumisesta itäisen kumppanuuden huippukokoukseen palataan myöhemmin.

Keskustelussa korostettiin Irakin merkitystä ja EU:n jatkuvaa tukea ml. vaaleille. EU:n vaalitarkkailuoperaation lähettämistä Irakiin tuettiin laajasti. Poliittista dialogia Irakin kanssa haluttiin vahvistaa. EU:n ja Irakin kumppanuussopimuksen (PCA) puitteissa järjestettävä ministerikokous halutaan toteuttaa loppuvuonna. Irakin tasapainoista ulkopolitiikkaa ja sillanrakennustyötä alueella on tuettava. Muuttoliikekeskustelua tulee jatkaa. Lounaskeskustelussa Irakin ulkoministeri Fuad Husseinin kanssa esillä olivat Irakin tulevien vaalien järjestäminen, muuttoliike sekä alueelliset kysymykset. Jäsenmaat osoittivat tukensa Irakille ja korostivat demokraattisten vaalien merkitystä.

Latinalaisen Amerikan osalta todettiin tarve edistää EU:n toimia koronapandemian hillitsemiseksi alueella ml. rokotteet. Osoitettiin myös halua edistää alueen kauppasopimuksia, tukea alueen demokratiakehitystä, edistää ympäristöasioita, mukaan lukien Amazonin sademetsien suojelua. Keskusteltiin mahdollisesta huippukokouksesta EU:n ja Latinalaisen Amerikan alueen maiden kanssa.

1. Ajankohtaiset aiheet

Hongkong

Tuotiin esiin tarve tehostaa EU:n reagointia Hongkongin tilanteeseen. Suhteita Kiinaan on tärkeää pitää yllä, mutta samalla Kiinalle tulee tehdä selväksi EU:n huolet. Myös Kiina-strategiaa on työstettävä ja täsmennettävä, ja tässä tarvitaan mahdollisesti ohjaavaa keskustelua Eurooppa-neuvoston tasolla.

Belgrad-Pristina dialogi

Kuultiin Serbian presidentti Vucicin ja Kosovon pmi Kurtin tapaamisesta 15.6. Seuraava tapaaminen on odotettavissa heinäkuussa.

Turkki

Turkin osalta todettiin, että muuttoliiketuen jatko on komission käsittelyssä ja siitä tullaan tekemään ehdotus Eurooppa-neuvostolle. Keskeisiä kysymyksiä Turkin kanssa ovat viisumit, tulliunioni, pakolaistuki ja geopoliittiset/alueelliset kysymykset. Kuultiin korkea edustaja Borrellin tapaamisesta Turkin ulkoministeri Cavusoglun kanssa.

Lähi-itä, ml. Lähi-idän rauhanprosessi, Iran ja Libanon

Tuotiin esiin luottavaisuus Iran-neuvottelujen jatkamiselle Iranin presidentin vaihduttua. Korkea edustaja Borrell kertoi yhteydenpidostaan Israelin uuden ulkoministerin kanssa, jonka kutsumista ulkoasianeuvostoon esitettiin. Nostettiin esiin myös Palestiinan ulkoministerin kutsuminen. Lisäksi peräänkuulutettiin dialogin vahvistamista Israelin uuden hallituksen kanssa. Kuultiin korkea edustaja Borrellin vierailusta Libanoniin. Todettiin maan tilanteen jatkuvan vaikeana. Nostettiin esiin myös pakotteet. Kuultiin erään jäsenmaan ulkoministerin vierailusta Egyptiin ja Jordaniaan.

Jemen

Kokouksessa kuultiin Ruotsin ulkoministeri Linden vierailusta Jemeniin EU:n edustajana. Arvioitiin, että Jemenin kriisi on vakava ja kansainvälistä painetta tarvitaan. Tulevina viikkoina on tärkeää tukea myös YK:n ponnisteluja. Toivottiin Jemeniä varsinaiseksi keskusteluaiheeksi ulkoasiainneuvostoon.

Etiopia

Esitettiin huoli Etiopian tilanteesta; Etiopiassa on uhattuna 400 000 ihmisen henki, humanitaarisesta tulitauosta ei ole päästy sopimukseen, eivätkä Eritrean joukot vetäydy. Heinäkuun vaaleja ei voi pitää vapaina ja reiluina. Poliittiset jännitteet lisääntyvät. Nostettiin esiin yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa sekä G7-lausunto, jossa toistetaan EU:n pyyntö Etiopian viranomaisille ja konfliktin osapuolille (humanitaarinen pääsy Tigrayn alueelle, tulitauko, Eritrean joukkojen vetäytyminen). Kuultiin komission viimeaikaisista toimista. Etiopia on varsinaisena keskustelukohtana heinäkuun ulkoasiainneuvostossa.

Suomen puheenvuorossa kerrottiin ulkoministeri Haaviston esiintymisestä Euroopan parlamentissa viime viikolla. Haavisto kertoi toiminnastaan keväällä, ml. vierailut alueelle helmikuussa ja huhtikuussa. Ulkoministeri kertoi havainnoistaan, kun häneltä kysyttiin humanitaarisesta tilanteesta. Tigrayn tilanne vaatii edelleen huomiota, yhteistyö USA:n ja Persianlahden maiden kanssa sekä YK-raiteella on tärkeää. Ulkoministeri Haavisto kertoo lisää heinäkuun ulkoasiainneuvostossa.

Mali/Sahel

Todettiin Ranskan ilmoitus sotilaallisen läsnäolon vähentämisestä ja pyyntö kansainvälisen panoksen vahvistamisesta. Arvioitiin tilanteen Tsadissa ja Malissa jatkuvan epävarmana. Nostettiin esiin, että Eurooppa-neuvoston tulisi tarkastella Sahel-tiekarttaa, ja Sahel-koalition tulee keskustella myös YK:ssa.

Venäjä

Kuultiin korkean edustajan ja komission yhteisestä Venäjä-tiedonannosta. Keskustelussa korostettiin viiden periaatteen ja EU:n yhtenäisyyden tärkeyttä. EU-Venäjä-tiedonantoon oltiin pääosin tyytyväisiä ja sitä pidettiin hyvänä pohjana Eurooppa-neuvoston keskustelulle. Nostettiin esiin mahdollinen tarve päivittää EU:n Venäjä-strategiaa nykytilanteen valossa. Todettiin, että Venäjän ihmisoikeusloukkaukset, kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen, yhteistyö terveys- ja ilmastoasioissa sekä Venäjän Ukrainaan kohdistama aggressio kaipaavat enemmän huomiota. Esitettiin tarve kohdennetuille pakotteille sekä strategiselle kauppapolitiikalle muutosten saamiseksi. Keskustelussa käsiteltiin myös Venäjän kanssa tehtävän yhteistyön ja kanssakäymisen reunaehtoja. Joissain puheenvuoroissa (mukaan lukien Suomen) korostettiin vuoropuhelun tarvetta. Toisaalta korostettiin myös harkintaa ja ehdollisuutta.

Suomen puheenvuorossa tuotiin esiin, että Venäjälle tulee vastata yhtenäisesti ja päättäväisesti, ja yhtenäisyydestä tulee viestiä julkisesti. Eurooppa-neuvoston kattava strateginen keskustelu on hyvä. Tarvitaan viiden periaatteen pohjalle rakentuva, tiukka ja yhtenäinen vastaus, mutta toisaalta myös vuoropuhelua yhteisistä intresseistä: esim. ympäristökumppanuus ja pohjoinen ulottuvuus. Käytännön työtä tulee tehostaa, esim. musta hiili arktisella alueella. Vuoropuhelu ei tarkoita periksi antamista tai Venäjän käytöksen hyväksymistä vaan Venäjä pitää saada kunnioittamaan sitoumuksiaan, mikä vahvistaa EU:ta.

2. Valko-Venäjä

Todettiin Valko-Venäjää koskevien painopisteiden olevan pakotteissa etenemisessä, strategisessa viestinnässä ja koordinaatiossa samanmielisten kumppaneiden kanssa.

Viitattiin Valko-Venäjän yhä heikkenevään tilanteeseen ja Eurooppa-neuvoston antamaan ohjaukseen. Hyväksyttiin yhteensä 86 henkilön ja yhteisön lisääminen pakotelistalle. Sektoripakotteiden valmistelu on käynnissä ja eurooppalaiset lennot Valko-Venäjälle on lopetettu. Pakotteiden osalta muistutettiin, etteivät ne saa kohdistua tavallisiin valkovenäläisiin. Lisäksi todettiin tarve koordinaatiolle samanmielisten kumppaneiden kanssa. Todettiin EU:n sekä Yhdysvaltojen, Kanadan ja Ison-Britannian yhteislausunto pakotteissa etenemisestä yhteisesti. Keskustelussa oli esillä myös pakotteisiin liittyvä ehdollisuus sekä pakotteissa eteneminen jatkossa. Esitettiin tyytyväisyys EU:n yhtenäisyyteen, neljänteen pakotekierrokseen sekä valmistelussa oleviin sektoripakotteisiin. Myös Valko-Venäjälle asetettavat ehdot nostettiin esiin: kaikkien poliittisten vankien vapauttaminen, kansalaisjärjestöjen vainoamisen lopettaminen sekä vapaiden vaalien järjestäminen.

Kerrattiin komission käynnissä olevat tukitoimet Valko-Venäjälle ja viitattiin demokraattisen Valko-Venäjän tukisuunnitelmaan. Nostettiin esiin koronarokotteiden vieminen Valko-Venäjälle. Muistutettiin, että Valko-Venäjän edustajien kanssa on käytävä vuoropuhelua.

Nostettiin esiin Valko-Venäjän edustautuminen itäisen kumppanuuden huippukokouksessa joulukuussa. Asiaan palataan myöhemmin.

Etyjin rooli nousi esiin. Todettiin, että EU:n ja jäsenmaiden pitäisi korostaa Moskovan-mekanismin puitteissa annettujen suositusten täytäntöönpanoa. Vedottiin myös siihen, että Valko-Venäjä on pidettävä korkealla kansainvälisellä asialistalla.

Myös Venäjän rooli nousi esille, samoin kuin tilanne EU:n Valko-Venäjän vastaisella ulkorajalla. Todettiin, ettei muuttoliikkeen käyttöä poliittisiin tarkoituksiin voida hyväksyä. Suomea kiitettiin tuesta. Viitattiin opposition edustaja Tsihanouskajalta saatuihin ehdotuksiin jatkotoimista.

Suomen puheenvuorossa kiitettiin EU:n yhtenäisyyttä sekä tulevia sektoripakotteita. On pohdittava myös sitä, miten Valko-Venäjän hallinnon mahdolliset myönteiset askeleet voivat johtaa pakotteiden lieventämiseen. Ulkoministeri Haavisto viittasi puheluunsa ulkoministeri Makein kanssa. Pratasevitsh ja Sapega aiotaan siirtää kotiarestiin, jolloin länsidiplomaatit pääsevät tapaamaan heitä. Esillä puhelussa oli myös rajatilanne. Ulkoraja on koko Euroopan asia ja myös Suomi on valmis tekemään osansa Frontex-operaation kautta. Puolalaisvähemmistön osalta Makei oli todennut, että maassa käydään sisäistä keskustelua. Tiedot vuoropuhelun mahdollisuudesta Etyjin puitteissa on välitetty eteenpäin Ruotsille.

3. Irak

Esille nostettiin Irakin turvallisuustilanne, YK:n operaatio Irakin avustamiseksi (*The United Nations Assistance Mission for Iraq,* UNAMI) ja Daeshin vastaiset koalition toimet. Irakin tasapainoista ulkopolitiikkaa ja sillanrakennustyötä alueella on tuettava. Irak on edelleen hauras maa. Puheenvuoroissa tuotiin esiin tarve uudistuksille mm. turvallisuussektorilla sekä esitettiin huoli Irakin turvallisuushaasteista ja Daeshin läsnäolosta, johon olisi tärkeää kohdistaa painetta. Peräänkuulutettiin myös EU:n vahvempaa roolia alueella. Viitattiin myös EU:n neuvontaoperaatiota (EUAM) koskevaan sopimusasiaan, joka tulee vielä ratkaista.

Myös Irakin ja EU:n kumppanuusopimukseen (PCA-sopimus) viitattiin ja pidettiin tärkeänä yhteistyöneuvoston pitämistä. PCA-ministerikokous yritetään pitää loppuvuonna siitä huolimatta, että Irakin uuden hallituksen muodostaminen jää vaalien jälkeen myös loppuvuoteen.

Yhteistyötä muuttoliikeasioissa tulee parantaa. Kolmelle irakilaisministerille on lähetetty korkea edustaja Borrellin ja komissaari Johanssonin yhteiskirje. Afganistanin tilanteen vaikutus alueella tulee huomioida – osa siirtolaisista suuntaa Irakiin. Todettiin, että muuttoliikekeskustelua on jatkettava.

Irak tarvitsee kansainvälisen yhteistyön tukea erityisesti 10. lokakuuta järjestettävissä vaaleissa. On toivottavaa, että vaalit vahvistavat maan vakautta. EU:n vaalitarkkailumission (*EU Election Observations Mission,* EOM) lähettämistä vaaleihin kannatettiin. Kokouksen jälkeisessä lehdistötilaisuudessa korkea edustaja Borrell vahvisti EOM:n lähettämisen Irakiin. Kuultiin myös korkea edustaja Borrellin vierailevan Irakissa.

Suomi totesi Irakin olevan keskeinen osa EU:n naapurustoa. Demokratian ja turvallisuuden edistämisen tulisi olla prioriteettimme. On tärkeää, että vaalit järjestetään turvallisesti, läpinäkyvästi ja uskottavasti. Erityisen tärkeää on varmistaa naisten ja nuorten osallistuminen vaaleihin. EU:n tulee osoittaa sitoutumisensa Irakin demokraattiseen prosessiin lähettämällä robusti EOM Irakiin läheisessä yhteistyössä YK:n kanssa. Maan hauras tila ja vastuuvelvollisuuden puute huolettavat. Voimme tukea Irakin turvallisuussektorin kehittämistä EUAM:n kautta. Oikeusvaltioperiaatteiden kunnioittamista ja vastuuvelvollisuutta tulee vahvistaa samoin kuin poliittista dialogia Irakin kanssa; myös vaikeita asioita pitää voida nostaa esille. PCA-sopimus tulee hyödyntää täysimääräisesti. Myös muuttoliikekysymyksistä ml. paluista tulee keskustella.

Lounas Irakin ulkoministeri Fuad Husseinin kanssa

Keskustelussa vahvistettiin EU:n tuki Irakille. Kuultiin Irakin sisäpoliittisesta tilanteesta ja reformipyrkimyksistä. Korostettiin vapaiden ja oikeudenmukaisten vaalien sekä naisten aktiivisen osallistumisen tärkeyttä.

Myös mahdollisuus kehittää PCA-sopimusta nostettiin esille. Nostettiin esiin muuttoliike ml. palautuksiin liittyvät kysymykset, EU:n ulkorajan yli Valko-Venäjältä saapuvat turvapaikkaa hakevat irakilaiset sekä huoli maan sisäisten pakolaisten leirien sulkemisesta.

Irakia kiitettiin myös tähänastisista toimista ja ulkopolitiikasta. EU:a kiitettiin tuesta niin taistelussa terroristeja vastaan kuin Irakin jälleenrakentamisessa. Kiinnitettiin huomiota siihen, että Irakin epävakaudella on vaikutuksia myös EU:lle.

Keskusteltiin Irakin alueellisesta roolista ja suhteista naapurimaidensa kanssa. Alueellisella vakaudella on suuri merkitys Irakille myös sisäisesti.

Kuultiin komission tarkastelevan rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastaisen kansainvälisen työryhmän FATF:n päätöstä poistaa Irak mustalta listaltaan, sekä Irakin toimia. Komissio tekee yhteistyötä Irakin keskuspankin kanssa sekä antaa Irakille myös teknistä apua tavoitteena Irakin poistaminen EU:n rahanpesua koskevalta mustalta listalta.

Suomen puheenvuorossa nostettiin esille vaalit ja erityisesti naisten ja nuorten osallistamisen tärkeys sekä esitettiin huoli hyökkäyksistä kansalaisjärjestöjä ja mediaa kohtaan. Lisäksi ulkoministeri Hussein toivotettiin tervetulleeksi Helsinkiin Helsinki Policy Forumin kokoukseen, jota usea EU:n jäsenmaa tukee.

4. Latinalainen Amerikka

Todettiin Latinalaisen Amerikan maiden jakavan EU:n arvot ja tukevan multilateraalista järjestelmää. EU on suurin investoija ja tärkein kauppakumppani – tosin Kiina on ohittanut EU:n Brasilian ja Kolumbian kaupassa. Keskusteltiin mahdollisesta huippukokouksesta EU:n ja Latinalaisen Amerikan alueen maiden kanssa.

Todettiin koronapandemian vaikuttavan erittäin voimakkaasti Latinalaiseen Amerikkaan; alueella kuolee 4400 ihmistä joka päivä. Alueen maissa sosioekonomiset erot ovat kasvaneet, mikä on kasvattanut poliittisia jännitteitä. Todettiin myös Kiinan rokotediplomatian olleen tehokasta: Kiina on jakanut alueen maihin 165 miljoonaa rokoteannosta, kun taas EU on jakanut 9 miljoonaa ja Yhdysvallat 3 miljoonaa rokoteannosta. Esitettiin huoli siitä, että tilanne vaikuttaa EU:n suhteisiin Latinalaisen Amerikan ja Karibian maihin (LAC) kielteisesti. Esitettiin, että pandemiavasteen tukemisessa pitää päästä eteenpäin; jäsenmaiden tulisi jakaa rokotteitaan kumppanimaille alueella. Puheenvuoroissa korostuivat EU:n tarve lisätä tukeaan alueen maita koronakriisissä – EU pystyy tekemään alueella paljon ja vastaamaan Kiinan rokotediplomatiaan.

Todettiin tilanteen kauppa- ja assosiaatiosopimusten (Meksiko, Chile ja Mercosur) suhteen olevan yhä avoin. EU on investoinut alueelle enemmän kuin muut yhteensä. EU:lla on paljon taloudellisia intressejä Latinalaisessa Amerikassa. Kuultiin EU-LAC-talous- ja investointisuhteista ml. Mercosur-sopimuksen ongelmista metsäkatoon ja kestävään kehitykseen liittyen. Chile-sopimuksen solmimista odotetaan tämän vuoden aikana. Tässä kontekstissa voi olla mahdollista kehittää myös vetytuotantoa koskeva Team Europe -aloite. EU-LAC digitaalisen allianssin suhteen edetään. EllaLink-merikaapeliyhteys on jo saatu aikaan. NDICI-rahoituksella voidaan saada aikaan muitakin uusia avauksia. Tuotiin esiin halu edistää alueen kauppasopimuksia.

Käytiin läpi tilanteita alueen eri maissa ja todettiin puutteet demokratian kehityksessä osassa alueen maita. Arvioitiin, että alueen humanitaariset kriisit saavat vähiten apua; EU:n tulisi kasvattaa tukeaan. Kansalaisyhteiskunnan toimintatila kaventuu alueen maissa, joten EU:n tulee jatkaa tukeaan myös tältä osin. Todettiin, että EU:n tulisi käyttää vipuvoimaansa oikeusvaltioperiaatteiden, ihmisoikeuksien ja muiden arvojen edistämiseksi. Alueen maita tulee tukea työssä korruptiota ja järjestäytynyttä rikollisuutta ja huumekauppaa vastaan. Myös tarve ilmastonmuutoksen hallinnalle ja Amazonin sademetsien suojelulle tuotiin esille.

Suomen puheenvuorossa todettiin tarve edistää kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää. Kiinan vaikutusta voidaan parhaiten hillitä sopimusverkostomme avulla. EU:n ja Yhdysvaltojen tulisi tehdä yhteistyötä Latinalaista Amerikkaa koskevissa kysymyksissä. Kansainvälisen yhteisön tulee myös yhdessä reagoida Venezuelan ja Kolumbian tilanteiden kaltaisiin hälyttäviin tilanteisiin. Mercosur-sopimus on hyvä saavutus ja sillä on paljon taloudellista ja strategista arvoa. Sopimuksessa on haasteita kestävään kehitykseen ja joihinkin Mercosur-maihin liittyen, joten on tarpeen neuvotella uusia sitoumuksia avaamatta kuitenkaan nykyistä sopimusta. Tässä tulisi edetä mahdollisimman nopeasti. EU-LAC-huippukokousten järjestäminen on tarpeen. Esitettiin myös tuki EU:n ja Latinalaisen Amerikan huippukokouksen järjestämiselle tämän vuoden loppupuoliskolla.

5. Muut asiat

Nostettiin esiin osassa jäsenmaissa tapahtuneet kyberhyökkäykset, joiden kohteena on ollut parlamentaarikkoja, ministereitä ja kansalaisjärjestöjä. Peräänkuulutettiin kyberpolitiikan harmonisointia ja jäsenmaiden solidaarisuutta asiassa.

Kokouksessa hyväksyttiin päätelmät kulttuuriperinnön roolista rauhan, demokratian ja kestävän kehityksen edistämisessä sekä kolmas pakotepaketti EU:n Myanmarissa/Burmassa tapahtuneen sotilasvallankaappauksen ja sitä seuranneiden tukahduttamistoimien johdosta.

Neuvosto nimitti kolme uutta EU:n erityisedustajaa: Terhi Hakalan EU:n erityisedustajaksi Keski-Aasiaan, Annette Weberin EU:n Afrikan sarven erityisedustajaksi sekä Emanuela Del Ren EU:n erityisedustajaksi Saheliin.

Suomen edustajat

Ulkoministeri Pekka Haavisto, pysyvä edustaja Marja Rislakki, virkamiesvaltuuskunta

Asiakirjat

-

Liitteet

Viite

Asiasanat	Latinalainen Amerikka, UAN Ulkoasiainneuvosto, Valko-Venäjä, YUTP, Irak
Hoitaa	**UM**
Tiedoksi	EUE, LVM, MMM, OKM, OM, PE, PLM, SM, STM, TEM, TPK, VM, VNK, YM